

**Василь
Пилипенко**

Реставратор
Національного
заповідника «Глухів»

Реставрований оклад Казанської ікони Божої Матері

Минулого року під час земляних робіт глухівчанин О. Іщенко знайшов кілька металевих уламків, схожих, на перший погляд, на залишки окладу чи старовинної книги, чи ікони. Вони були передані до Національного заповідника «Глухів». Після детального огляду та первинної очистки з'ясувалося, що це дійсно сильно пошкоджені часом і людьми фрагменти окладу, прикрашеного карбуванням. Він був зроблений для ікони Богородиці. Його оздоблення (тонке гравіювання, сріблення) вказувало на коштовність втраченої святині. На окладі залишились місця кріплення вінця чи німбу. Після того, як вінець відірвали (вірогідно, як річ з дорогоцінного металу), оклад сокирою розрубали на кілька частин й спеціально понівечили, а потім закопали в землю чи просто викинули. Не виключено, що це відбувалося у перші роки після жовтневого перевороту – часи найбільш інтенсивного нищення храмів та монастирів.

Вирівнявши і склавши всі уламки, стало зрозуміло, що серед них один належить окладу іншої Богородичної ікони. Всі ж частини, які підходили одна до одної, були відчищені від окислів та бруду й скріплені. На жаль, кілька фрагментів виявились втраченими.

Після реставраційних робіт і консервації оклад набув експозиційного вигляду. Він являє собою бронзову посріблену пластину неправильної геометричної форми (43 x 58 x 53 x 54 см), пишно при-

Фрагменти окладу
Казанської ікони Божої Матері

крашену витонченим карбуванням та гравіюванням. Бічні сторони мають різну висоту, верхня – довша за нижню. За всіма ознаками оклад був виконаний у XIX ст. для Казанської ікони Божої Матері. Враховуючи її асиметрію, був зроблений висновок, що ікона призначалася для розташування на криволінійній поверхні. Не виключено, що вона знаходилась в одному з глухівських храмів, а можливо навіть у Глинській пустині.

Робота по дослідженню та реставрації окладу тільки розпочата. Наразі його серед інших експонатів можна побачити на виставці «30 храмів Глухова», що проходить у виставковій залі заповідника. Маємо надію, що з часом відкриються нові подробиці про ікону, яку він покривав, місце її перебування, історію зникнення чи навіть знищення.

Оклад Казанської ікони
Божої Матері після реставрації

Календар пам'ятних дат

9 травня – День Перемоги

14 травня – 75 років від дня народження С.П.Реп'яха (1938), уродженця м. Глухова

18 травня – Міжнародний день музеїв

22 травня – День перепоховання Т.Г.Шевченка на Чернечій горі поблизу Канева

24 травня – День слов'янської писемності і культури

25 травня – 125 років від дня народження Федора Михайловича Лазаренка – ученого-гістолога, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента АМН СРСР, уродженця м. Глухова

22 червня – День скорботи і вшанування жертв війни в Україні

28 червня – День Конституції України

**Юрій
КОВАЛЕНКО****Завідувач
науково-дослідного
відділу Національного
заповідника «Глухів»**

Мовчазні свідки великої війни

*Цокольна частина водонапірної вежі, що знаходиться у центрі міста,
зі слідами обстрілу з авіаційного крупнокаліберного кулемета*

Все далі від нас Велика Вітчизняна війна, все менше стає очевидців, котрі могли б розповісти про її страшні часи, так би мовити, з перших вуст. Навіть людям, які тоді були ще малими дітьми й мало що можуть згадати безпосередньо про бойові дії, вже за 70. Але поряд з нами знаходяться німі свідки тієї великої війни, про існування яких інколи навіть не здогадуєшся.

Кожного дня, поринувши у власні проблеми, ми, не звертаючи уваги на дрібниці, проходимо повз будівлі, на яких залишилися відмітини куль чи осколків. Деякі споруди ще й зараз у користуванні, інші ж стоять пустою або вже безповоротно зруйновані. Ще з дитинства мені запам'яталися розповіді глухівчан про бомбардування та обстріл міста німецькими літаками. Підтверджуючи свої слова, вони показували посічену кулями водонапірну вежу. У моїй свідомості ці сліди від куль стали своєрідною історичною пам'яткою. І хоча після реставраційних робіт їх затинокували, на підмурках вежі все ж таки залишилось кілька пробоїн від крупнокаліберних авіаційних снарядів.

Під час відвідування Санкт-Петербурга довелося бачити подібні відмітини на колонах Ісаакіївського собору. На установленій поряд табличці повідомляється, що це – сліди одного з 148478 снарядів, випущених по Петербургу фашистами

упродовж 1941-1944 рр. Петербуржці свято зберігають свідчення трагедії блокадного періоду історії свого міста, а ми навіть не маємо уяви, що такі відмітини часів окупації та боїв за звільнення Глухова до цього часу можна бачити на стінах його будинків. Інколи навіть можна відтворити історичну картину і з'ясувати обставини їх появи.

У вересні місяці 1941 року радянським командуванням було створено 2 оперативні групи у складі кількох піхотних дивізій. Їм на підсилення були надані 2 кавалерійські дивізії та 2 танкові бригади. Командували групами генерал-майор А.М. Єрмаков та полковник А.З. Акименко. Завданням обох оперативних груп було захоплення Глухова як центру базування основних бронетанкових сил 2 танкової групи Вермахту під

командуванням генерал-полковника Г. Гудеріана. У 20-х числах вересня підрозділи оперативних груп підійшли до міста: група генерала Єрмакова – з північного сходу, група полковника Акименка – з півдня. 875 стрілецький полк 2-ї гвардійської стрілецької дивізії атакував Глухів з південного заходу з боку с. Сліпорода. В районі коноплезаводу зав'язався жорстокий бій. За словами очевидців, наші війська, покинувши у болоті коней та гармати, відступили. Свідком тих боїв до цього часу залишилась заводська водонапірна вежа. Вона збудована ще в 30-х роках ХХ ст., коли був заснований коноплепереробний завод. Як стверджували очевидці боїв 41-го, на ній знаходився кулеметник, от тільки радянський чи німецький – сказати важко... Зазвичай кулеметні точки завжди були під перехресним вогнем, не тільки наземних сил артилерії, мінометів та кулеметів, а й приковували до себе увагу авіації. Красномовним підтвердженням запеклого обстрілу вежі залишилися кульові пробоїни на її стінах. У кількох місцях збереглися сліди від авіаційних кулеметних черг.

Інша будівля, яка має на своїх стінах сліди того ж таки бою, знаходиться неподалік дамби Павлівського озера. Це так звана водокачка. Колись тут знаходився водозабірний насос, що качав воду на коноплезавод. Зараз від будівлі залишилися тільки стіни. На них – десятки пробоїн від куль та снарядів, що розірвалися неподалік.

Руїни водокачки біля Павлівського озера та фрагмент стіни, подовженої кулями

Місцем, що і сьогодні нагадує про одну з жахливих трагедій Великої Вітчизняної війни, є так звані Батуринські казарми – територія колишньої військової частини, де у 1941-1943 рр. розміщувався табір військовополонених. За два роки тут було страчено та померло від голоду й хвороб більш ніж 12 тис. військовополонених та мирних жителів, у тому числі стариків, жінок і дітей. Під час розкопок на місці бывшего табору, що проходили у 1994 р., у більш ніж десяти великих ямах пошуковцями ексгумовані останки 1532 особи. При обстеженні території військової частини на предмет пошуку інших поховань на стіні однієї зі старих комор було зафіксовано безліч кульових пробойн. Саме тут могли ставити «до стінки» приречених в'язнів.

Водонапірна вежа на коноплепереробному заводі, посічена кулеметними чергами

Звичайно, що це тільки невелика частина свідчень великої трагедії, які вдалося віднайти. Час і ми, люди, поступово й безповоротно, не ва-

гаючись, знищуємо ці відмітини, думаючи, що робимо красивішим наше місто, а насправді просто позбавляємось своєї історичної пам'яті...

**Олександр
МІРОШНИЧЕНКО**

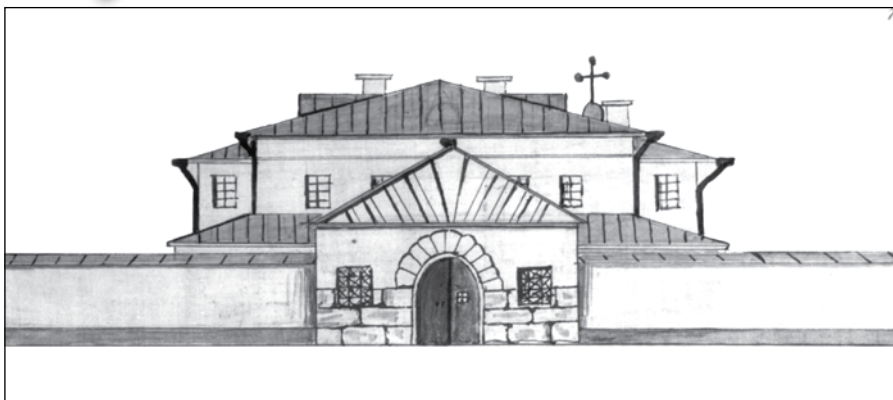
Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»

В 1939 году тюрьма, находившаяся в «остроге для содержания преступников», была расформирована. В её строениях до начала войны располагалась обувная фабрика. В 1942 г. немцы организовали тут пивной завод, который работал и после освобождения Глухова в августе 1943 г.

Летом 1944 г. во время сильной грозы в заводское помещение ударила молния. Случился пожар, в результате которого завод сгорел.

В архивном отделе Глуховской районной государственной администрации хранятся пять бухгалтерских книг пивзавода за период его работы с 1944 по 1948 гг. Эти документы дают нам возможность узнать о штатном составе предприятия и заработной плате его сотрудников. В указанный период коллектив пивзавода состоял из двадцати двух человек. Это число менялось в зависимости от поры года. Например, в весенне-осенний период на работу нанимались буфетчицы и ледоколы. Директором предприятия был А.Д. Кузьмин. За своё руководство он получал приличную зарплату в 770 руб., в то время как простой ра-

Глуховский пивзавод

Тюремный замок на плане 1837 года

бочий имел от 244 до 323 руб. за 27 календарных дней. В выходные дни работали охранник и возчик.

В ликвидации последствий пожара, случившегося в сорок четвертом году, принимала участия бригада строителей из четырнадцати человек. В неё входили пильщики, печники, кузнецы. Подсобные работы выполняли сотрудники завода. Приводим их список, среди которого глуховчане, возможно, найдут и своих родственников.

Кузьмин А.Д.	директор
Попова Т.А.	технорук
Пироцкий В.Г.	гл. бухгалтер
Левенцова Е.Н.	ст. кассир
Шкода В.В.	бухгалтер

Онищенко Я.К.	кладовщица
Илюченко И.М.	шофер
Быков С.Д.	рабочий
Кислова М. Г.	рабочая
Левшина М.В.	буфетчица
Смачная Ю.З.	буфетчица
Павлик М.А.	рабочий
Фурса А.	рабочий
Балыко М.Я.	рабочий
Яценко Е.М.	рабочий
Лагун В.Г.	возчик
Ющенко Е.Я.	рабочий
Пугач Г.Н.	охранник
Вершлицкий Н.	охранник
Лисица К. Д.	рабочий
Шевченко А.Ф.	рабочая
Мисникова А.Н.	рабочая

**Олександр
МІРОШНИЧЕНКО**

Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»

«Бостоны» над Глуховом. Победы и поражения

Авиация (с лат. avis – птица) – теория и практика полета в атмосфере, а также совокупное наименование связанных с ними видов деятельности. Но тот, кто определял это понятие, забыл вложить в него главное, что характеризует авиацию, – это романтика! А самолет, как главное детище авиации, это не просто летательный аппарат. Это мечта, взлетевшая из чертежей конструкторских бюро в голубое небо! И даже после гибели самолет несет в себе тайну, разгадать которую может не каждый.

Если об истории наземных батальон, которые происходили на глуховской земле в 1941-1943 гг., написано довольно много, то об истории воздушных сражений почти ничего не известно. Эта статья посвящена американскому бомбардировщику «Бостон» и его экипажу, разбившемуся 03.09.43 г. в с. Дунаец Глуховского района.

Наше расследование началось из знакомства с учительницей истории Дунаецкой школы Ольгой Евгеньевной Картавой. С ее помощью мы обнаружили документальные источники, подтверждающие факт гибели самолета. В музейной комнате Дунаецкого УВК хранится папка под названием «Дело № 13 учета братских и индивидуальных могил воинов Советской Армии и партизан Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. с. Дунаец Глуховского района Сумской области». В двух актах о передаче индивидуальных могил колхозу «Шлях до социализму» значится: «Могила № 19 [...] Лётчик Борисов Борис» и «Могила № 20 [...] Лётчик мл. лейтенант Лебедев Александр». Также Ольга Евгеньевна помогла найти респондентов, благодаря которым была получена информация о воздушном бое, погибших летчиках, некоторых конструктивных особенностях самолета и его дальнейшей судьбе в послевоенное время.

Автор статьи, проводя опрос местного населения 12.12.2012 г., сохранил особенности произношения.

Из воспоминаний Мищенко Марии Александровны, 1923 г. р. и Мищенко Василия Ивановича, 1946 г. р., жителей с. Дунаец

Мирошниченко А.: Вы помните, как падал самолет на Слободке?

Мищенко М.: А як же, помню. Летив самолет. Думалы, немцы летять, а воно наш летить самолет. Так получилось, шо долетив и впав. За городом видно, за ричкою там. А Лебедев упав он туду за нашим городом.

Самолет «Бостон» из состава 221-й БД

Мирошниченко А.: А вы ходили смотреть на упавший самолет? Что он собой представлял, было его видно или нет?

Мищенко М.: Ходылы. Вин утонув туду. Яма только була.

Мищенко В.: В общем я вам расскажу так, як батько мий рассказывал. Воны летили по заданию десь там, и у них уже кончились боеприпасы и их месершмит атаковал. Ну тут два летчики спустились и воны колы пришли сюды, документы в цюго ж забрали, часы зняли его. Це ж батько каже, шо колы их атаковавалы, им уже одбиватся було ничим. Но мы б скрылись, тоже тут лиса, могли б нырнуть и скрыться, но мы думалы, шо тут немцы. Думаем, шо там наши зибють, шо тут мы опустымось тоже рухнуть. От их процет получився в цом деле. А воно тут наши. А дак воны й кажут: а чого летчик не выплыгнул? А летчик каже: а можно было б йому и выплыгуть, пустить його в нике у лиси там десь и выплыгуть, вон бы живой був. А летчик стремився вывести самолет из села, шоб на населенный пункт не впав. Ото ж вон пошов и пошов чуть-чуть не в хату. А цюго ж ранило Лебедева в голову. Батько казав, шо парашут не распущенный був, може ще соображение було, мо як вывалывся, а за кальце може як сознание потеряв и пошов и упав. Це Лебедев.

Из воспоминаний Старченко Ивана Антоновича, 1936 г. р. и Старченко Анны Ивановны, 1936 г. р., жителей с. Дунаец

Мирошниченко А.: Расскажите, что

вы помните: как падал самолет, как бой завязался?

Старченко И.: Он не дрался, он откуда из разведки, кажут, шов и за ним три истребителя шло оттуда из лису, из обеднишнго сонця. Тры штуки, один за одним, чорны таки во, и його як здогнали. Вон из хмары выскочив, гул ранше чутно було, и цыи чорны ж повыскакувалы, и зразу один як пошов на його. Одна очередь, друга, й горить, и дым пошов. Воны не вправились там отстреляватися. Летчика привезли тоди в Дунаец до штабу, там у Ивана Ивановича Мукориза.

Мирошниченко А.: А после того, как самолёт упал, вы побежали смотреть?

Старченко А.: Ну я летчика не помню, а биглы люды дывитя, колы самолет зарывся туды, в болото, так страховыще, шо там було. Людэ кругом стоять и хтось кричить: не доходяйте, а мы ж туды лиземо.

Мирошниченко А.: А что собой представлял упавший самолет? Его вообще не было видно или крылья лежали?

Старченко И.: Хвост один трохи выдно було. Попросылы экскаваторщика откопать самолет. Ну вин копав-копав, од одного мотора одорвав одну цилиндру ковшом, а вода заливае, нельзя копать. По-сути дела уся грудь самолета, моторы там, ну двухмоторный був.

Просмотрев имеющиеся в наличии документы и опросив местное население, стало понятно, что экипаж состоял из трёх человек. Для установления их личностей

были изучены документы Центрального архива Министерства обороны Российской Федерации, размещенные на сайтах «ОБД» и «Общедоступный электронный банк документов «Подвиг народа в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.». Архивные документы на Александра Лебедева стали ключом к разгадке многих вопросов. Младший лейтенант Александр Кузьмич Лебедев – командир звена 745-го бомбардировочного авиаполка 221-й Бахмачской бомбардировочной авиадивизии. Погиб 03.09.43 г. Похоронен в дер. Дунаец Глуховского района Сумской обл. Имея на руках номер подразделения, в котором состоял мл. лейтенант Лебедев, можно было приступить к поиску Борисова. В именном списке безвозвратных потерь личного состава 221-й Бахмачской бомбардировочной авиадивизии 745-го бомбардировочного авиационного полка с 1 сентября по 1 ноября 1943 г. значится старший сержант Борис Иванович Борисов – стрелок-радист, погибший при выполнении боевого задания 03.09.43 г. и похороненный в д. Дунаец Глуховского района.

Оставалось найти информацию о выжившем члене экипажа и типах самолетов, встретившихся в небе над с. Дунаец. Большую роль в этом поиске сыграл наградной лист Александра Лебедева на представление к ордену «Красное знамя»: «[...] 10.7.43 г. в составе ведущего группы «пятерки» Б-3 он успешно бомбардировал скопление танков [...] 03.08.43 г. при выполнении разведывательного полета войск противника в районе Куратино на высоте 5000 метров был атакован 5-ю истребителями противника типа ФВ-190. В неравном бою из его экипажа стрелок-радист Борисов и воздушный стрелок Давиденко сбили два истребителя противника». Воздушный стрелок Давиденко, вероятно, и был тем третьим, который выжил в бою над Дунайцем.

Из документов стало известно, что бомбардировщик американского производства «Бостон-3» числился в составе 745-го бомбардировочного авиационного полка 221-й бомбардировочной авиадивизии 6-го смешанного авиакорпуса 16-й воздушной армии.

Так кто же все-таки сбил бомбардировщик Лебедева? Глуховский район на момент гибели «Бостона-3» (03.09.43 г.) уже был освобожден частями 60-й армии. Большую роль в этом сыграла 221-я бомбардировочная авиадивизия. Ветеран 221-й БАД Г.А. Осипов вспоминал: «28.08.1943 г. девятка «Бостонов» 57-го БАПа (221-я БАД, 6-й САК, 16-я ВА, Центральный фронт) под командованием А.Н. Никонова ударом по железнодорожной станции Хутор Михайловский уничтожила и повредила 10 вагонов и 3 цистерны с горючим. В этот же день первая эскадрилья, во главе с В.А. Помазовским, разрушила и сожгла склад горючего

на окраине Глухова. Над целью бомбардировщики были атакованы двумя истребителями Fw-190. Из-за повреждения мотора самолет летчика В.А. Афонина начал отставать. Истребители противника сосредоточили на нем атаки, но умелым маневрированием, по командам стрелков, Афонин выводил бомбардировщик из-под огня противника, а стрелки В.А. Шулико и М.Ц. Фельдман меткими очередями не позволяли вести истребителям прицельный огонь по бомбардировщику с близкого расстояния. Один из «Фокке-Вульфов» зашел строго в хвост и, прикрываясь стабилизатором самолета Афонина, начал сближаться с ним для атаки. Стрелок-радист Шулико метким огнем сбил немецкий истребитель, но при этом начисто отрубил правую часть своего стабилизатора с рулем высоты. Бомбардировщик опустил нос и стремительно понесся к земле. Летчик Афонин, проявив мужество и высокий класс техники пилотирования, сумел вывести плохо управляемый самолет из отвесного пикирования и ушел от преследовавшего его истребителя в облака. Штурман В.В. Журавлев быстро восстановил ориентировку, вывел самолет на свой аэродром, где Афонин произвел посадку. Осмотрев самолет, механики обнаружили, что правая часть стабилизатора с рулем высоты отбита, а в фюзеляже, крыльях и моторных гондолах зияло более ста пробоин, из которых сочились бензин, масло и жидкость гидросистемы».

Немецкие истребители Fw-190 из 3-й группы 51-й истребительной эскадры (3./JG51), которых в этот день атаковали бомбардировщики, взлетали из глуховского полевого аэродрома. Но с приближением советских войск к г. Глухову (29.08.43 г.), самолеты 3-й группы перебазировались в Конотоп. Следующий удар 221-й БАД был направлен на конотопский аэродром. 3 сентября 1943 г., под прикрытием двадцати истребителей Як-1, была поставлена задача уничтожить самолеты противника на аэродроме Конотоп. Контроль за результатами удара должен был производиться экипажем летчика Патрина из 745-го бомбардировочного полка. Обойдя Конотоп с севера, Кондрашов снизился под облака и с запада завел обе эскадрильи на цель. Перед сбрасыванием бомб с аэродрома успели взлететь три истребителя противника».

В этот день (03.09.43 г.) летчик Люфтваффе из 51-й истребительной эскадры оберлейтенант Херман Люкке заявил о своей победе. В 16 час. 32 мин. на высоте 2300 м в 15 км в юго-западном направлении от Глухова он сбивает Boston-III.

Таким образом, в результате проведенного нами исследования можно сделать следующие выводы. Разбившийся в с. Дунаец Глуховского района Сумской обл. (Украина) самолёт «Бостон-3» входил

Экипаж самолета «Бостон» из состава 221-й БАД, возвратившийся с отбитым стабилизатором

в состав 745-го бомбардировочного авиационного полка 221-й бомбардировочной авиадивизии 6-го смешанного авиакорпуса 16-й воздушной армии. Экипаж состоял из трёх человек. Командир – младший лейтенант Александр Кузьмич Лебедев, воздушный стрелок – сержант Яков Аникеевич Давиденко, стрелок-радист – старший сержант Борис Иванович Борисов. 03.09.43 г. самолет Лебедева выполняет задание по уничтожению вражеской авиации на конотопском аэродроме. Возвращаясь обратно, эскадрильи 221-й БАД были атакованы истребителями «Фокке-Вульф» из 9./JG 51 и StabIII./JG 51. Воспользовавшись густой облачностью, группа истребителей противника (среди которых был самолет оберлейтенанта Хермана Люкке) сбивает бомбардировщик «Бостон-3» в 15 км юго-западной Глухова. С горящего самолета успевают выпрыгнуть Я. Давиденко и А. Лебедев. У последнего во время раскрытия парашюта перегорают стропы и он погибает при падении. Б. Борисов, вероятно, был убит еще в воздухе и остался внутри горящей машины. «Бостон», падая вертикально вниз, зарывается в топкий берег р. Стрижень, что протекает через с. Дунаец. Выживший летчик, Я. Давиденко, поняв, что приземлился на неоккупированной территории, помогает похоронить Лебедева на сельском кладбище. Тело Борисова извлекли из болота после войны и похоронили в том самом месте, где рухнул самолет. В 1950-х годах, укрупняя воинские захоронения, тела Александра Лебедева и Бориса Борисова были перезахоронены в братской могиле в административном центре с. Дунаец. Что касается обломков самолета, то в послевоенное время все, что находилось на поверхности, было растащено сельскими жителями.

Віктор
ТЕРЛЕЦЬКИЙКраснавець-
дослідник
м.Шостка

Українські корені славетного бібліофіла

Мова піде про Михайла Хмирова (1830-1872), уродженця с. Локотки колишнього Глухівського повіту Чернігівської губернії. У свій час він був найбільш відомий як власник зібраної ним бібліотеки. Упродовж більш ніж 20 років Михайло Дмитрович свої мізерні заробітки витрачав на купівлю усіх без винятку російських альманахів і періодичних видань. Одних лише журналів йому вдалося зібрати понад 12 тисяч примірників. Усе придбане не складалося до купи. Воно спочатку заносилося до алфавітних книжок, потім альманахи, журнали і газети розрізувалися на окремі статті з обов'язковою позначкою назви, номера, місця видання і року. А далі все розкладалося в систематичному порядку в теки по тих предметах, про які йшла мова в цих статтях. Праця М.Д.Хмирова була не простим колекціонуванням, а серйозною, вдумливою роботою, стимульованою великим науковим інтересом. То була підготовка до видання 14-томної «Настольной энциклопедии русского отчизноведения».

Суть літературних справ, кредо життя Хмирова, навіть зовнішність описав П.К.Мартьянов у словнику-

альбомі «Цвет нашей интеллигенции» (СПб., 1893):

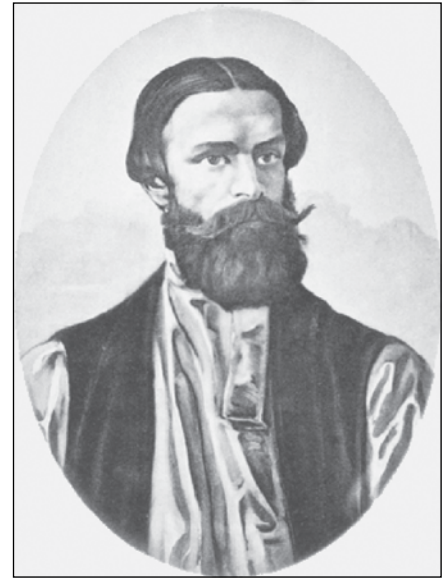
*Архивы разрывал:
писал статьи и справки.
На жизнь смотрел поэтом
И, как славянофил,
носил лишь безрукавки,
Соль жизни видя в этом.*

Так. Хмиров був не тільки бібліофілом, а й істориком. Відкриємо хоча б російський художній альбом «Северное сияние» (СПб., 1862). У ньому локотчанин вмістив такі статті: «Ермак», «Мария Мнишек», «Суворовский поход в Швейцарию», «Малолетство царя Ивана Грозного», «Местничество и разряды». У 2-му томі цього видання вже знаходимо його публікації «Владимир Мономах», «Стрельцы», «Аскольд и Дир», «Федор Борисович Годунов», «Андрей Боголюбский», «Иван Грозный и татары», «Избрание Романова». Вражаючий перелік його подань до літературного альбому на історичні теми!

Прожив він всього 42 роки. Проте багато було зроблено, а ще більше міг донести до читачів, залишити наступним поколінням. Проте не встиг. Відомий історик, публіцист, журналіст Костянтин Бестужев-Рюмін у некролозі «М.Д. Хмыров» у газеті «Голос» (1872, № 213) хвилювався за долю його бібліотеки: «Быть может, грозит участь всех наших библиотек: пойдет на толкучку. Грустно и думать об этом!». На щастя, її придбав імператорський історичний музей. Вона збережена донині.

В літературі сповіщалося, що Михайло Хмиров був нащадком старовинного дворянського роду з Тульської губернії. Проте яким же чином він народився в колишньому селі Локотки на Глухівщині?

Відомо, що його батько Дмитро Єгорович (1801-1858) був артилерії поручиком. За рік до народження сина він пішов у відставку. Думалося: чи не мав він зв'язків з Шосткинським пороховим заводом, який лежав поблизу Локотків? Джерела мовчали. Єдиним був вихід зв'язатися з архівом Тульської області Російської Федерації. Адже саме там мали бути матеріали про рід Хмирових.

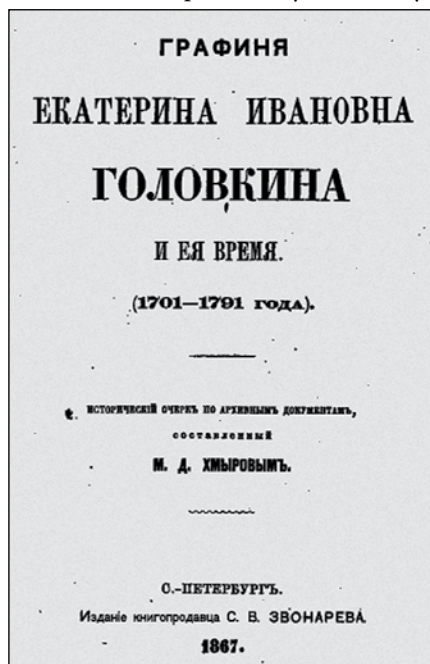

М.Д. Хмиров

Відповідь на наш лист від директора архіву В.М. Лисака все поставила на свої місце. Виявилось, що Д.Є. Хмиров був одружений з Єлизаветою Михайлівною Богаєвською.

Ще в універсалах гетьманів Лівобережної України Івана Самойловича, Івана Мазепи згадувалося ім'я козака с. Локотки Степана Бугая. Син значкового товариша Воронізької сотні Гаврила Бугая Мойсей, ставши у 1729 р. гетьманським капеланом, вже іменувався Бугаєвським. З часом нащадки цього роду почали писатися не тільки Бугаєвськими, а й Богаєвськими. Вони міцно укорінилися на Сіверщині. Зокрема, численні земельні площі мав в с. Чаплівці поміщик, поручик Іван Михайлович Богаєвський. Зберігся документ від 17 липня 1862 р., який підтверджує цю власність. Напевно, сестрою цього землевласника й була Єлизавета Михайлівна Богаєвська. Отож бібліофіл, історик, бібліограф Михайло Хмиров мав українське походження по лінії його матері.

По-різному відносилися та й зараз інколи відноситься до осіб цих уподобань, занять. Вельми влучно й правдиво сказав з цього приводу Анатоль Франс: «Бібліофілів висміюють, в кінці кінців вони, можливо, насправді дають привід для глузування: це доля усіх закоханих. Але їм скоріш треба б заздрити».

Титульна сторінка першої
біографічної роботи М.Д. Хмирова

Вести из уездов

8-го октября 1903 г. состоялось заседание Глуховской городской думы, на котором рассмотрен чрезвычайно важный вопрос о водоснабжении и освещении города.

Глухов с устройством в нём нескольких средних и многих низших учебных заведений, в том числе обширного ремесленного училища, получил для нашей известности значение общеобразовательного центра и, соответственно этому, в последнее время начал заметно расти и принимать внешний благоустроенный вид: началась постройка новых общественных и частных сооружений, значительное пространство улиц и городских площадей замощены камнем, на главных улицах устроены обсаженные деревьями тротуары и т. д. Но наше городское управление до последнего времени не решалось сдвинуть с места самый существенный вопрос городского благоустройства, а именно упорядочение в городе водоснабжения.

Глухов расположен по обеим сторонам незначительной болотистой речки Эсмани, вода которой по качествам своим не годна для питья, а так как центр города расположен не вблизи самого протока реки, то всегда ощущался недостаток воды при столь частых пожарах в городе Глухове. Этим обстоятельством, должно думать, и объясняются те знаменитые глуховские пожары, которые в продолжении истекшего столетия неоднократно превращали значительные части города в груды обгорелых развалин. Что касается питьевой воды, то многочисленные колодцы, служившие для ее добывания, содержались и содержатся до сих пор довольно грязно, а потому в отношении качества питьевой воды оставалось желать еще многого.

Озабочиваясь разрешением этого вопроса, широко затрагивающего интересы горожан и имеющего такое существенное влияние на постепенный рост города, нынешний городской голова Н.Г. Радченко, весьма опытный общественный деятель, пришел к мысли о возможности и полной целесообразности устройства в Глухове городского водопровода, который бы удовлетворял как противопожарным целям, так и снабжал бы город хороше-

го качества питьевой водою. Приглашенный по этому вопросу городской управою инженер А.П. Мельников, строитель водопровода из города Новгород-Северский, составил проект сооружения в городе Глухове водоснабжения при помощи электрической энергии, при чем, доказывая всю выгоду устройства водопровода электрической системы, предложил воспользоваться электрической энергией одновременно для освещения улиц и частных домов.

Не вдаваясь в технические подробности составленного господином Мельниковым плана и сметы на сооружение электрического водопровода и освещения на сумму 158000 рублей, скажем только самое существенное об устройстве и предполагаемой эксплуатации этой системы. По проекту г. Мельникова, вода для городского водопровода будет добываться из трех буровых скважин, которые должны доходить до глубины кремневого слоя. За сим вода, собирающаяся в водопроводной башне, поступает в сеть магистральных труб, которая пройдет по всем улицам как центра города, так и предместий; при чем общая длина сети будет равняться 12 верстам чугунных труб. На этом пути в различных местах города будет устроено 86 пожарных кранов, из которых каждый будет в состоянии давать от 50 до 100 ведер воды в минуту, струею в 12 саженей высоты. Вообще г. Мельников полагает, что водопровод будет иметь возможность давать городу в сутки до 22000 ведер воды при обыкновенной работе насосов, при усиленной же – вдвое.

Проектируемые машины для развития электрической энергии дадут силу, нужную для одновременного горения 40 дуговых городских фонарей по 1200 свечей каждый и горения до 3000 лампочек накаливания каждая по 16 свечей. Таким образом, при устройстве водопровода электрической системы город будет иметь возможность при единовременной затрате суммы до 40000 рублей устроить прекрасное освещение улиц и дать возможность частным лицам и учреждениям осветить принадлежащие им здания выгодным в экономическом

отношении и вполне гигиеническим светом. Частные лица будут получать воду за плату 1,5-2 копейки за 10 ведер, каждая же электрическая лампа в 16 свечей обойдется при 600-часовом горении в год до 4 рублей, что является, принимая во внимание цену в нынешнее время на воду и освещение в Глухове, весьма выгодным. Выгоды эти в действительности оказываются еще значительно больше потому, что при устройстве водопровода страховая премия должна понизиться до 45 % и городское хозяйство не будет обременено обязанностью содержать дорогой пожарный обоз.

Рассмотрев проект инженера Мельникова и признавая его вполне обоснованным и целесообразным, городская управа вынесла его на обсуждение думы на заседание 8 октября, предложив со своей стороны потребную на его осуществление сумму 158000 рублей взять в заем из основного капитала глуховского городского банка с рассрочкой платежа на 15 лет и ходатайствовать о разрешении произвести этот заем без процентов; в случае же не удовлетворения этого ходатайства сделать облигационный заем у правительства, губернского земства или даже частных лиц.

При обсуждении этого вопроса в думе между гласными возникли горячие прения, при чем большинство гласных с разных точек зрения горячо доказывали всю выгоду проекта и скорейшую желательность его осуществления. В заключение дума приняла весь проект почти единогласно и избрала из среды городских гласных особую комиссию, дав ей широкие полномочия на исполнение проекта и изыскание необходимых на это средств.

Нельзя не порадоваться такому решению думы, клонящемуся к благоустройству нашего города и выгодам его обывателей, а также пожелать комиссии, в состав которой входит и городская управа, энергии и успехов в исполнении столь важного общественного дела.

ГЛУХІВСЬКИЙ ПЕРЕЦЬ

Сторінками минулого

РИБ'ЯЧІ МУКИ

Дорогий Перче!

Тобі, напевне, не раз доводилось чути народний вислів «німий, як риба». І ми досі вважали, що риби дійсно не можуть говорити. А ось нещодавно нам довелося пересвідчитися у зворотному. Ми бачили і навіть чули, що риби не тільки «говорили», а й «кричали», бажаючи порятунку.

...Зовсім не стало життя бідолашним пліткам, карасям, окуням і навіть безтурботним ракам на ділянці річки Есмань, що протікає поблизу села Вікторове. До того, що їх, обманюючи, виловлюють різними засобами, риби вже звикли, вважаючи це природним. Але голова колгоспу «9-е январа» придумав рибакам таку муку, що вже увірвався їх терпець, і вони заволали, скільки вистачило духу.

Не схотіли в цьому колгоспі, як добрі люди, будувати штучних мочил для замочування конопель, а вирішили скористатися річкою, хоч це й суворо заборонено. Вирішили – зробили.

Кілька днів вимокали коноплі, і не десятки риб, а тисячі їх загинули від отрути. А правлінням артілі «9-е январа» до того й діла мало.

Ото ж, Перче, зваж хоч ти на слізні прохання риб та раків і заборони псувати природні багатства. Бо, чого доброго, і надалі коноплі будуть мочитися у річці.

П. Тараненко

Друже Перче!

Дбають у Глухівській РТС про наочну агітацію. В цехах і на подвір'ї є чимало вдалих плакатів, транспарантів. Але є й такі, що не агітують, а скоріше

лякають робітників.

Коли виходиш з прохідної на подвір'я РТС, у вічі зразу кидається металевий транспарант з суворим написом: «Стої! Что ты сделал для успешного выполнения семилетки?»

Прочитавши оце грізне «Стої!», яке справляє таке враження, наче тебе хтось норовить схопити за груди, прохожі дійсно зупиняються, але, очунявшись, думають, чи не можна було б написати якось трохи лагідніше.

П. Левшин

ХІБА ЦЕ СКЛАДНА СПРАВА?

Любий Перче!

В районі Путівльської вулиці, там, де вона перетинається з вулицею ім. Сакко і Ванцетті, живе чимало людей похилого віку, інвалідів, пенсіонерів. Через те, що поблизу нема водорозбірної колонки, нам доводиться носити воду від родильного будинку або вулиці Суворова.

Відімені 40 сімей ми написали заяву з проханням влаштувати в нашому районі водорозбірну колонку. Це неважко зробити, бо в цьому місці є пожежний кран. Проте керівники «Водосвітла» не вжили ніяких заходів, щоб допомогти нам. Хіба це така складна справа?

В. Миронов

ПІД МАЛЬОВНИЧОЮ ВИВІСКОЮ

– У мене піклування про побутові потреби трудящих завжди перебувало в центрі уваги, – сказав Микита Пилипович і наказав у підтвердження цього першосортними фарбами намалювати вивіску «Ремонт мягкой и жесткой мебели».

Співробітники блискавично виконали вказівку голови промартілі

ім. Фрунзе, а один з них, швиденько здершись по драбині, прикрутив її дротом до стіни районного Будинку культури.

Приємно вражені домогосподарки, милуючись яскравим кольором свіжих фарб, передавали одна одній новину: «Майстерню по ремонту меблів відкрили, чули?»

А через день-два чоловіки понесли на плечах до нової майстерні стільці, тумбочки, етажерки. Але...кожному з них, начепо-змовницькому, підморгував великий заіржавілий замок, мовляв, «легко говорить, та не так швидко діло робиться». Розгублені громадянини з чим поверталися додому.

Вирішила і я здати в ремонт «мягкую мебель» – диван. Майже два місяці ходила до дверей, над котрими погойдувалась чудова вивіска, однак кожного разу натрапляла на зачинені пошарпані двері.

І ось одного ясного дня мене зустріла відчинена, осяяна серпневим сонцем майстерня. З радістю я збігла по східцях вниз, звернула ліворуч і майже знепритомніла – з напівтемряви вдарив «постріл», другий, почувся чоловічий зойк – з сизого диму, що заслав приміщення, виринуло вусате обличчя більярдиста. Виявилось, що під вивіскою «Ремонт мягкой и жесткой мебели» процвітає більярдний «салон» глухівського Будинку культури. Що ж до голови промартілі ім. Фрунзе, то злі язики твердять, що ніби шановний Микита Пилипович розіслав підлеглих на розшуки висококваліфікованого майстра меблевих справ, якого, за чутками, днем з вогнем не знайдеш.

Газета «За перемогу!», 1959 р.

Подано мовою оригіналу.

Підготувала до друку Неля Пінчук

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Газета надрукована у АТ «Шосткинська міська друкарня»

м.Шостка, вул. К.Маркса, 69

Підписано до друку 17.07.2013 р.

Тираж — 500 примірників. Замовлення № 4264.

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА

Юрій КОВАЛЕНКО

Ірина МОШИК

Олександр МІРОШНИЧЕНКО

Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО